

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמד
"חוקי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

חיובי תפילה

וקדיש

בקשה:

עקב המצב הנוכחי שאיננו נמצאים
בבתי מדרש, נא לשלוח לכמה
שיותר אנשים כדי שיגיע הלכות אלו
לבתי בני ישראל, לתועלת הציבור,
וכך יש לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים
[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמד
"חוקי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פתח תק"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בליעדר שליט"א

183

'חיובים' לפני העמוד וקדיש | חקת [א"י] - קרח [חול] תש"פ

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

כולם אומרים קדיש

א. אמנם מנהג רוב מקומות בעולם הוא שכמה חיובים אומרים יחד קדיש, ועיי"ז חוסכים הרבה מחלוקת בדבר ואין בזה צורך דיני קדימה כי כולם אומרים יחד (סידור יעב"ץ דיני עלינו וק"י, פתח"ת יו"ד סי' ש"ע סק"ו בשם דברי אגרות, גשר החיים, קיצו"ע), וכך נוהגים אחינו בני ספרד בכל מקום, וכך הוא אלו שמתפללים נוסח ספרד ומנהג חסידים, וגם הרבה אנשים שמתפללים נוסח אשכנז.

להגיד קדיש ביחד ממש

ח. להגיד ביחד. כשנוהגים שהרבה אומרים קדיש יחד, לכתחילה ידקדקו לומר כל אחד מילה במילה ביחד ולא יקדים אחד את חברו כדי שכל הציבור יענו לכולם וכדי שלא יבלבלו הציבור.

ט. לעמוד ביחד. מה טוב אם כל החיובים יעמדו ביחד כגון ליד הבימה, או ליד ארון הקודש (מנהג בית המדרש הגדול בעלזא, ס' מקוה ישראל עמ' ע' בשם הגה"צ מנאסויד) כדי שישמעו אחד לחבירו ויאמרו ביחד בדקדוק (תשובות והנהגות ח"א סי' ק"ג).

י. כשאנשים אומרים ביחד ממש. כששומעים קדיש מאנשים הרבה, וכל אחד מקדים את חברו, אם באים תוך כדי דיבור אחד לחבירו, אז יענו רק לראשון, או רק לאחרון ועולה לכולם, אפילו אם מראשון לאחרון יש יותר מכדי דיבור, ואם אומרים אותו אחר כדי דיבור אז יענו לכל אחד מהם (פתח"ת שם, מ"ב סי' נ"ה סק"ד), ובבית כנסת גדול ויש הרבה שאומרים קדיש בכל פינה, יענה אחר זה שעומד לצדו ושומע ממנו היטב (שלחן טהור סי' קל"ב ס"ד).

תפילה לפני העמוד

כמתפלל ממוצע

א. אחד מהקשיים להתפלל לפני העמוד הוא להתפלל עם יצירת שביעת רצון לכל המתפללים, אלא הדבר כמעט בלתי אפשרי שכמה אנשים רוצים להתפלל מהר, וכמה לאט, ואצל כמה בני אדם הדבר תלוי בתוכניות ועומס של סדר יומם.. ויוצר מצב שתמיד יש תלונות על החיוב שמתפלל לפני העמוד בקביעות, וכנראה שזה חלק מהאבילות וגלות שאבל צריך לסבול בשנת אבלו..

ב. ולכן עצה טובה להתפלל כפי ערך הממוצע שבבית הכנסת, כך שיהיה לשביעת רצון עכ"פ לרוב מתפללים (פלא יועץ אות ש"צ, מו"ד בעל שבת הקהתי, אורח כהלכה סי' ד' אות ל'), או שיתאם ויקבל הוראות מפורטות מהגבאי על מהירות התפילה, ואח"כ יכול להפנות כל המתלוננים אליו.

דיני קדימה לתפילה ולקדיש

צורך לדיני קדימה

ג. כדי שלא יבאו לידי מריבות, כתבו הפוסקים כללי דיני קדימה, וכששומרים על הכללים ולא באים לידי קטטה, זהו הנחת רוח הכי גדול שאפשר לעשות לטובת הנשמות הנמצאות בגן עדן שמחמתם מתפללים, וכמו שמבין אדם שאבל אינו מתפלל בשבת ויו"ט משום שאז הוא זמן שאינו ראוי לו להתפלל, כן כשיש חיוב שמקדימו ולא מתפלל מחמתו, גם זה נהיה תפילה שאינו ראוי לו, והנשמות שבעולם האמת גם יודעים את זה. ד. דיני קדימה שייכים לגבי תפילה לפני העמוד (ביאה"ל) מאחר ששייך רק שליח ציבור אחד, וכן במקומות שרק אחד אומר קדיש כל פעם (אות ד), אבל לפי מנהג רוב מקומות בעולם שכולם אומרים קדיש ביחד, אינו נוגעים דיני קדימה

ברא מזכה אבא

בימים אלו חלק גדול מכלל ישראל חוזרים בעזהשי"ת לבתי כנסיות ולבתי מדרשות להתפלל שוב בציבור וברוב עם, אלא שלדאבוננו נפגשים שם עם הרבה חיובים חדשים שנאבדו להם יקירותיהם בתקופה אחרונה, ולכן נתבקשנו לכתוב כמה הלכות אודות חיובים המתפללים לפני העמוד, אמירת קדיש, דיני קדימה והמסתעף.

מעלות באמירת קדיש

א. מקור לאמירת קדיש. מצינו במדרשות שאמירת קדיש וברכו בציבור ע"י בן מציל את אביו ממדינה של גיהנם, ומביאים מעשה ברבי עקיבא שראה אחד דן ביסורים רבים בגיהנם והניח בן קטן והלך רבי עקיבא ולמד עם בנו, מיד כשלמד הבן לומר קדיש התירו אביו מן העינויים, ומכאן נתפשט המנהג שאומרים קדיש על אב ואם בשנה ראשונה שדנים אותם בגיהנם אם היו רשעים (רמ"א יו"ד סי' שע"ו ס"ד, לבוש שם, מ"ב סי' קל"ב סק"י).

ב. כוונת הקדיש. הקדיש הזה אינו תפילה שיתפלל הבן על אביו לפני ה' שיעלהו משאול למטה, אלא זכות ומצוה הוא לאב כשאחד מיוצאי חלציו יקדיש ה' הגדול הנכבד והנורא כל העדה, ובסיבתו יהיה ה' אחד ושמו אחד לפני הקהל שיענו אחריו 'אמן יהא שמיה רבא', זו היא כפרה גדולה לנפש האב כיון שעצם מעצמי ובשר משרו הוא גורם היות ה' הגדול והנורא מתקדש שמו ברבים (שו"ת בנימין זאב סי' ר"ב).

מעלות תפילה לפני העמוד

ג. כשהבן מתפלל ואומר קדיש ברבים, פודה אביו ואמו מן הגיהנם, כמו שאמרו חז"ל (גמ' סנהדרין דף ק"ב ע"א) ברא מזכה אבא, לכן מי שידוע להתפלל יתפלל, והתפילה מועלת יותר מקדיש (רמ"א שם), הן מצד התפילה עצמה, והן מצד הקדישים שבתוך התפילה שהם עיקר הקדיש, והברכו.

אמירת קדיש ביחד

רק אחד אומר קדיש

ד. מנהג אשכנז היה שרק אָבֵל אחד אומר קדיש בבית הכנסת ולא כמה אבלים יחד (מהר"ם מינ"ץ, מהרי"ל), ומקומות שמדקדקים על דיוק מנהגי אשכנז עדיין נוהגים כן, וכן הקפיד החזו"א [וכשרק אחד אומר קדיש, צריכים אנו לדיני קדימה המבוארים לקמן].

ה. י"א הטעם משום שעיקר מעלת הקדיש הוא בזה שגורם לציבור להגיד יהא שמיה רבא וכו' ושהרבה אומרים ביחד יש חשש שמא יחטוף אחד לומר קודם כדי שהוא יהיה העיקר הגורם והאחרים שאומרים קדיש טפלים לו, לכן התקינו שרק אחד יאמר קדיש (שו"ת חת"ס יו"ד סי' שמ"ה), וי"א משום שדומה לשני שלוחי ציבור (דינים והנהגות פ"ד אות ז), וי"א הטעם משום תרי קלי לא משתמע (הגר"י סלינטר הזכיר בתשובות והנהגות ח"א סי' ק"ג), או משום שזה מקדים וזה מאחר ומבלבל הציבור (שו"ת בני ציון סי' קכ"ב).

ו. כשיש הרבה חיובים. בשנת תקצ"א אחרי מגפת החולירע היו הרבה חיובים, והתקין רע"א שיאמרו החיובים קדיש ביחד, ואחר שנה התקין שעל כל פנים קדיש אחד לאחר שחרית יכולים לומר הרבה ביחד שלא יהיה מצב שאבל אחד לא יאמר קדיש באיזה יום משום זכות קדימה לאחרים (שו"ת רע"א המאור ח"ד עמ' קכ"ה).

טו. גורלות. כשיש חיובים שווים כגון שני בני שלשים או שנים שיש להם יאהרצייט, בימיהם היו נוהגים לעשות גורלות ע"י פתקאות עם אותיות עליהם כדי להכריע ביניהם, וכנראה שלפני כל תפילה או יום עשו הגורלות, אבל כהיום לא ראינו שעושים גורלות להכריעו גורלו של החיוב, וכשה אפשרי, החיובים מחלקים הזכויות שיה בשוה, כגון לפי התפילות, או לפי הימים, ומתפשרים ביניהם.

טז. גבאי. לכל בית הכנסת יש גבאי, ולכן כדאי תמיד לתאם עם הגבאי על מתי ובאיזה מניין שייד להתפלל לפני העמוד, וכשיש כמה חיובים, כשהגבאי מתמחה בדיני קדימה, שהוא יחליט על מי להתפלל ויכריע במקום הספק, כך אפשר לחסוך הרבה מריבות ואי נעימות בין החיובים השונים.

יז. לוותר או להתעקש. לפעמים אנשים רוצים לוותר על חיובם לטובת הזולת אבל אז נמצא שגוזלים את המת שלזכותו הוא מתפלל, ולפעמים מתעקשים להתפלל במקום שאין להם זכות כלל וגורמים צער לשני.

יח. ולכן הדרך הנכון הוא שאם זה ברור שיש לו זכות קדימה אין לו לוותר לטובת מישהו אחר כי זה זכות המת ואין לו זכות לוותר אם לא במקום שלשני יש צער גדול בזה (עמק ברכה), ואם הדבר שרוי בספק או שאינו ברור שיש לו זכות, אזי טובה וזכות הוא לנשמה לוותר לשני, ואם ברור ששייד הזכות לשני אז ח"ו להתעקש להתפלל, ואפילו אם יתפלל כשאין לו זכות לזה, ילך תפילתו לזכות הנשמה שהוא גוזל ממנה (שו"ת חת"ס סי' שמ"ה בשם שב יעקב).

דיני קדימה

יט. יש חמש דרגות של חיובים, ורוב הלכותיהם מסודרים בביאור הלכה (סי' קל"ב במאמר קדישין), והם, בן שבעה, בן שלשים, בן י"ב חודש דהיינו אבל בתוך י"ב חודש, יום הפסקה ויום היאהרצייט, וא"א להביא כאן כל ציור ציור, רק נביא דברים השייכים ביותר, ובכל ציור אחר יש להתיעץ עם הרב או גבאי בית הכנסת.

בן שבעה

כ. אדם שנמצא תוך שבעה ימים משעת הקבורה לקרוב, הוא קודם לכל החיובים, ואע"פ שכן שבעה בדרך כלל מתפלל בביתו (שו"ע יו"ד סי' שצ"ג ס"א), מ"מ נוגע זכותו בקדימה לגבי קדיש כשמגיע לבית הכנסת בשבת (ביאה"ל), או כשיום טוב כגון שבועות הפסיק דין אבילות של שבעה מ"מ נקרא בן שבעה לגבי דין קדימה, או ביום השביעי בתפילת מנחה שלגבי דין קדימה לא אומרים מקצת היום ככולו (ביאה"ל).

כא. אורח ותושב. לגבי בן שבעה אין חילוק בין אורח ותושב, ושניהם שווים, ולכן אפילו אורח בן שבעה קודם לבן שלשים ויאהרצייט קבוע (ביאה"ל).

בן שלשים

כב. בן שלשים הוא כשנמצא תוך שלשים יום של יום הקבורה, כגון אם נפטר ל"ע ביום ראשון בשבת ונקבר ביום שני בשבת, מונים השלשים מיום שני, ויש לו דין בן שלשים עד סוף יום שלישי בשבת לאחר ארבעה שבועות.

כג. אף אם נפגש ברגל תוך השלשים ונפסק דין אבילות של שלשים, עדיין יש לו דין בן שלשים לגבי דיני קדימה (ביאה"ל).

כד. בן שלשים ובן י"ב חודש. בן שלשים קודם לבן י"ב חודש, ולכן בן שלשים עכ"פ יקח עיקר התפילה ועיקר קדישים, ויתן עכ"פ חלק לבן י"ב, ובן שלשים אורח ובן י"ב תושב, עכ"פ מחלקים בשוה.

כה. בן שלשים ויאהרצייט. בן שלשים קודם ליאהרצייט ויקח כשני שלישי נגד שלישי, ואם יש כמה חיובי יאהרצייט בו ביום, נדחה הבן שלשים מכל וכל עבור חיובי היאהרצייט (ביאה"ל).

כו. אורח ותושב. אם הבן שלשים אורח ובעל יאהרצייט הוא תושב, התושב קודם לבן השלשים (ביאה"ל).

כז. בן שלשים ויום הפסקה. בן שלשים דוחה לגמרי את חיוב יום הפסקה (שם).

יאהרצייט

כח. יאהרצייט נקבע ביום המיתה ולא ביום הקבורה (שו"ע יו"ד סי' ת"ב ס"ב) ונוהגים כן גם בשנה ראשונה (ביאה"ל, ועי' מ"ב סי' תקס"ח סקמ"ד).

כט. יאהרצייט ובן י"ב. יאהרצייט דוחה לבן י"ב חודש בתפילה לגמרי, אבל יש לאבל בן י"ב קדישים שאינם העיקריים, וכן הוא קודם ליום הפסקה. ל. שני יאהרצייטים. שני בעלי יאהרצייט חולקים התפילה, כגון אחד יתפלל עד אשרי ובא לציון, ואחד אח"כ, או שחלקו בין התפילות, ואם לא באים לפשרה, יטילו גורל כמו שהיה נהוג פעם, או שיגשו לגבאי להכריע כנ"ל (אות ט"ז).

לא. תפילה במוצאי שבת. יש שנוהגים להתפלל במוצאי שבת לפני היאהרצייט, אבל אין זה דוחה לשאר חיובים (שו"ת קנין תורה ח"ב סי' צ"א).

לב. יאהרצייט בו ביום בשבת קודם למי שרוצה להתפלל מוסף שלפני היאהרצייט שחל בחול בשבוע הבאה (ליקוטי תשו' מנחת יצחק סי' י"ב).

לג. ספק מתי יום המיתה. אם שכח יום המדויק של המיתה, או שאינו יודע יום המיתה וקבעו יום מסויים לזכר כגון שנספה בשואה ר"ל, אין חיובו דוחה שאר חיובים (ביאה"ל).

יום הפסקה

לד. יום הפסקה הוא יום שמסיים החיוב לומר קדיש ולהתפלל לפני העמוד והוא יום האחרון של י"א חדשים, והוא קודם לבן י"ב חודש, אך אינו קודם לבן שלשים ואינו קודם ליאהרצייט.

הגדרת תושב ואורח

לה. פעם היה ההגדרות של תושב ואורח קצת שונה מהמציאות שקורה היום ודינם מבוארים בפוסקים (ביאה"ל), אבל היום בכל עיר יש כמה בתי כנסיות, ואף בהם יש לפעמים כמה מנינים בזמנים שונים, לכן נביא כמה הגדרות הנוגעים בזמנינו.

לו. אדם שמתפלל קבוע בבית הכנסת מסויים, או שמשלם דמי חבר באותו בית הכנסת אע"פ שאינו מתפלל שם קבוע, או שהוא משרתי בית הכנסת כגון הגבאים והשמשים אע"פ שאינם משלמים דמי חבר (ש"ך יו"ד סי' שע"ז), דינם כתושב לגבי דין קדימה והוא מקדים מי שמוגדר כאורח שאינו קבוע באותו בית הכנסת, לפי הדינים הנ"ל.

לז. קבוע בבית הכנסת אחר. אדם שמתפלל בקביעות בבית הכנסת אחד ועכשיו בא לבית הכנסת אחר ורוצה להתפלל לפני העמוד עקב חיוב, כל החיובים הקבועים מקדימים אותו בכל דבר ואפילו דין אורח אין לו מאחר שיש לו בית הכנסת שהוא קבוע בו, ודין אורח הוא רק כשבא מעיר אחרת ובעיר הזאת אין לו קביעות כלל (כנסת יחזקאל, ביאה"ל).

לח. מישהו מבית הכנסת אחר שבא להתפלל בבית הכנסת זה משום שהעמוד היה פנוי, והתפלל שם כמה חדשים, ועכשיו ישחיוב מהמתפללים הקבועים, הרי השני דוחה את הראשון מאחר שהוא קבוע, ואין צריך אפילו לחלק עמו, אמנם אם הראשון נקבע שם מעכשיו לעולם הרי הוא מחלק עם השני.

לט. שטיבלאך. אחד שמתפלל בקביעות במנין אחד בשיטבלאך, הוא נקרא קבוע לגבי שני שמתפלל תמיד במנין אחר באותם שטיבלאך, אבל עדיין השני הוא קודם שלישי שאינו מתפלל בקביעות באותם שטיבלאך כלל.

מ. אנשים שתמיד מתפללים באותם שטיבלאך אבל אין להם מנין קבוע כלל, הם צריכים לחלק ביניהם שוה בשוה, והם קודמים לאורחים שבאים שאינם קבועים שם כלל, ושבו, תמיד כדאי לתאם עם הגבאי של השטיבלאך שלא לבוא לידי מריבות ח"ו כנ"ל (אות ט"ז).

מא. תואר תושב ואורח נקבע לפי קביעות החיובים ולא לפי הנפטר, ולכן בנים מעיר אחרת שמתפללים בבית הכנסת שאביהם היו מתפלל, יש להם דין אורח ולא תושב כלפי חיובים אחרים הקבועים (ש"ך סק"ב).

כמה כללי קדימה

מב. החלוקה לפי האבלים. דיני קדימה הוא על האבלים עצמם ולא על הנפטר, ולכן בן יחיד אינו מקדים אדם שיש לו אחים אחרים חיובים, אלא כולם מחלקים בשוה, אף אם יצא שהבן יחיד לפעמים לא יתפלל כלל (רמ"א סי' שע"ז).

מג. על אב או אם. מי שהוא חיוב על אב אין לו קדימה למי שהוא חיוב על אם אלא שניהם שווין (דברי סופרים פנ"ה ס"ג).

כשאי בן ר"ל לומר קדיש

מד. אם המת לא השאיר בן חי אחריו, ראוי ליתן לבן בנו קדיש ולהתפלל (מג"א בשם תשו' הרמ"א, ביאה"ל) ואם אין בן בנו, אז ראוי ליתן לבן בת (פתח"ת סי' שע"ז סק"י) אמנם אם אביו ואמו של הנכד קיימים, עדיף שיתפלל לפני העמוד (שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' כ"ב) אבל לא יאמר קדיש יתום בחייהם אפילו אם אינם מקפידים, בזמנינו (שו"ת פרי השדה ח"ד סי' צ"ב).

מה. חתנו. גם חתנו יכול להתפלל עבורו (משמרת שלום אבילות אות ק' סקנ"ה).

מו. שאר חיובים קודמים. אין נכד או חתנו דוחה שאר חיובים, ולכן אין החיובים מחויבים לחלק עם הנכד או חתנו, מ"מ ראוי ליתן לו איזה חלק בתפילה ובקדישים.

מז. אבי אמו או חמיו. מי שמתפלל על אבי אמו הוא קודם למי שמתפלל על חמיו (מו"ר בשו"ת שבת הקהתי ח"ד סי' רח"צ).

מח. בשליחות אביו. אם יש בן קיים אלא שאינו יכול להתפלל לפני העמוד, משום שהוא חולה או שאין לו מנין להתפלל בו, יכול למנות נכדו לשליח להתפלל במקומו, ואז יש לנכד דין קדימה כמו אביו, שהרי הוא עומד במקומו (שו"ת שרגא המאיר ח"ז סי' ח"ג), ויש חולקים (שו"ת להורות נתן ח"ח סי' א).

לתרומות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:
Paskenshtibel@gmail.com

גליון זה נתרם לע"נ הכלה
הבתולה **מחלה ב"ר איציק** ע"ה
נפטרה ג' תמוז תקצ"ז - מאם

גליון זה נתרם ע"י ידידנו מתלמידי "חדר הוראה"
הר"ר **אהרן יעקב הכהן ראנר** שליט"א
מחשבוני ויקרי אברכי לייקווד
לרגל לידת בנו שיחי, שיוזבה לנדלו לתורה לחופה ולמעש"ט
ונחת דקדושה מכל יוצאי חלציו והמשך הצלחה וס"ד